ज्योतिर्मय

साहित्याचे विद्यापीठ

Online Journal of Literature....

❑ पुणे ❑ वर्ष १ ले ❑ अंक ३० वा ❑ शनिवार दि.०१ मार्च २०२५ ❑ पाने ४ ❑ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

ट्रम्पची गोल्ड कार्ड योजना

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

डोनाल्ड ट्रम्प यांनी अमेरिकेत गोल्ड कार्ड योजना सुरू केली आहे. या योजनेअंतर्गत, जगातील कोणत्याही देशात राहणारी कोणतीही व्यक्ती अमेरिकेत ५ दशलक्ष डॉलर्सची गुंतवणूक करून गोल्ड कार्ड मिळवू शकते. यामुळे जगभरातील श्रीमंत अमेरिकेकडे जाण्याची शक्यता आहे मात्र एच वन बी व्हिसाचा पर्याय म्हणून ईबी ५ व्हिसाकडे पाहणाऱ्या भारतीयांसाठी हा मोठा धक्का मानला जात आहे तथापि, ही योजना नवीन नाही. पूर्वी, ते –५ व्हिसा म्हणून चालवले जात होते.

अमेरिकन लेखक जेम्स ट्रस्लो ऍडम्स यांनी १९३१ मध्ये एपिक ऑफ अमेरिका नावाचे एक पुस्तक लिहिले, ज्यामध्ये त्यांनी अमेरिकन ड्रीम हे जगातील सर्वात सोनेरी स्वप्न म्हणून परिभाषित केले. एक स्वप्न ज्यामध्ये अमेरिकेचे वर्णन अशा भूमीच्या तुकड्यासारखे केले गेले होते जिथे क्षमतेच्या आधारे चांगल्या जीवनाची आशा शक्य आहे आणि जिथे प्रत्येकाला त्यांची क्षमता सिद्ध करण्याची संधी मिळते. गेल्या ९४ वर्षांत, अमेरिकेने अप्रत्यक्षपणे लाखो लोकांना आपले अमेरिकन स्वप्न विकले आहे. खरं तर, अमेरिका पूर्वी –५ व्हिसा नावाची योजना चालवून परदेशी श्रीमंतांना आकर्षित करत असे आणि दरवर्षी जगभरातील हजारो करोडपती लहान गुंतवणूक करून अमेरिकन ग्रीन कार्ड मिळवत असत. हे कार्ड मिळाल्यानंतर, कोणीही अमेरिकेत बराच काळ राहू शकतो. अमेरिकेचे नवे राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांनी –५ व्हिसासाठी गुंतवणुकीची रक्कम ५ पटीने वाढवली आहे. जुना –५ व्हिसा काय होता, त्यासाठी किती पैसे द्यावे लागत होते आणि नवीन गोल्ड कार्डसाठी आता किती गुंतवणूक करावी लागेल हे आम्ही तुम्हाला सांगतो.

ईबी–५ व्हिसा कसा मिळवायचा?

अमेरिकन सरकारचा जुना ईबी–५ व्हिसा मिळविण्यासाठी, अमेरिकेच्या कोणत्याही प्रदेशात १.०५ दशलक्ष गुंतवणूक करावी लागत असे. जर आपण भारतीय राजधानीत बोललो तर अमेरिकन बाजारपेठेत सुमारे ९ कोटी रुपये गुंतवावे लागले. अमेरिकेत गुंतवणुकीद्वारे व्यवसाय सुरू करावा लागत असे. कमीत कमी १० अमेरिकन नागरिकांना नोकरीवर ठेवावे लागले.या व्हिसामुळे अमेरिकेत राहण्याची आणि काम करण्याची परवानगी मिळत असे. ईबी–५ व्हिसा १९९० मध्ये अमेरिकन काँग्रेसने सादर केला होता.

आता ५० लाख खर्च करावे लागतील.

डोनाल्ड ट्रम्प यांनी जगातील श्रीमंत लोकांसाठी एक ऑफर आणली आहे, ज्या अंतर्गत मोठ्या प्रमाणात पैसे खर्च करून अमेरिकन नागरिकत्व मिळवता येते. जर एखाद्याला त्याचे अमेरिकन स्वप्न पूर्ण करायचे असेल तर त्याला ५ दशलक्ष डॉलर्स खर्च करावे लागतील.

गोल्ड व्हिसा मिळविण्यासाठी काय नियम आहेत?

ट्रम्प यांनी नवीन गोल्ड कार्ड व्हिसामध्ये गुंतवणूक ५ पट वाढवली आहे. गोल्ड व्हिसा मिळविण्यासाठी आता अमेरिकेत ५ दशलक्ष डॉलर्सची गुंतवणूक करावी लागेल. जर आपण भारतीय राजधानीत बोललो तर सुमारे ४३ ते ४५ कोटी रुपये गुंतवावे लागतील. आश्चर्यकारक गोष्ट म्हणजे अमेरिकन नागरिकत्व घेणाऱ्यांमध्ये चीनसह भारतीयांची संख्याही लक्षणीय आहे. आतापर्यंत, दरवर्षी सुमारे १० हजार लोकांना –५ व्हिसाद्वारे अमेरिकन नागरिकत्व दिले जात होते. अमेरिकेव्यतिरिक्त, यूएई, पोर्तुगाल, ग्रीस, माल्टा आणि कॅरिबियन बेटे देखील त्यांच्या देशात गुंतवणूक केल्यास नागरिकत्व देतात. या देशांमध्ये गुंतवणूक करणाऱ्या लोकांच्या कुटुंबातील सदस्यांनाही नागरिकत्व दिले जाते. कुटुंबात प्रामुख्याने पती–पत्नी, अविवाहित मुले आणि वृद्ध पालक असतात.

राजभवन येथे मराठी भाषा गौरव दिनानिमित्त 'माय लेकर' कार्यक्रम संपन्न

मराठी भाषा हा हिरा त्याचे जतन व्हावे; भाषा टिकली तर संस्कृती टिकेल – राज्यपाल सी. पी. राधाकृष्णन

ज्योतिर्मय साहित्य

मुंबई – तामिळ भाषेला अभिजात दर्जा मिळावा यासाठी फार मोठा संघर्ष करावा लागला होता. मराठीला त्या तुलनेने कमी प्रयत्नाने अभिजात भाषेचा दर्जा मिळाला. संत ज्ञानेश्वर महाराज, छत्रपती शिवाजी महाराज यांची मराठी हा अस्सल हिरा असून या हिऱ्याचे जतन केले तर संस्कृती टिकेल, असे प्रतिपादन राज्यपाल सी. पी. राधाकृष्णन यांनी येथे केले.

मराठी भाषा गौरव दिनाचे औचित्य साधून गुरुवारी (दि. २७) राज्यपालांच्या उपस्थितीत राजभवन येथे मराठी अभिवाचन, काव्यवाचन व गायनाचा 'माय लेकरं' हा कार्यक्रम संपन्न झाला, त्यावेळी ते बोलत होते. राज्यपालांनी दोन तासांचा हा कार्यक्रम संपूर्णवेळ उपस्थित राहून पाहिला. आपण राज्यपाल पदावर असताना मराठी भाषेला अभिजात भाषेचा दर्जा मिळाला हे आपले भाग्य आहे असे राज्यपालांनी सांगितले. राजमाता जिजाऊ यांनी छत्रपती शिवाजी महाराज यांना घडविले.

महाराष्ट्र व तामिळनाडूच्या सांस्कृतिक संबंधाबाबत बोलताना राज्यपालांनी छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या तामिळनाडू अभियानाची आठवण केली. शिवाजी महाराजांनी तामिळनाडूतील जिंजी किल्ला जिंकला होता तसेच वेल्लोरचा देखील त्यांचा संबंध होता असे सांगून शिवाजी महाराजांच्या काळात तंजावर येथे व्यंकोजी राजे व पुढे सरफोजी राजे भोसले यांचे राज्य आले होते असे त्यांनी सांगितले. तंजावर येथे भोसले घराण्याने यांनी केवळ मराठी भाषा व संस्कृतीचे जतन केले असे नाही तर त्यांनी तेथील भव्य अशा सरस्वती महाल ग्रंथालयात दुर्मिळ तामिळ साहित्याचे देखील जतन केले असे राज्यपालांनी सांगितले.

काळानुरूप इंग्रजी भाषा शिकणे आवश्यक झाले आहे व आज सर्वच प्रदेशातील लोक मुलांना इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत घालत आहेत. मात्र प्रत्येक मराठी कुटुंबाने आपल्या घरी आग्रहाने मराठी भाषा बोलली पाहिजे असे राज्यपालांनी सांगितले.

नव्या शैक्षणिक धोरणात मातृभाषेतून शिक्षणाचा पुरस्कार करण्यात आला असून अनेक विद्यापीठांमध्ये आज पुस्तकांचे मराठी भाषांतर केले जात असल्याचे राज्यपालांनी सांगितले. आज भाषिक लिखाणाचा लोकांना सराव राहिला नसून प्रत्येकाने घरी किमान एक मराठी वृत्तपत्र घेऊन वाचले पाहिजे व लिखाणाचा देखील सराव केला पाहिजे असे राज्यपालांनी सांगितले. पालकांनी मुलांना दिवसातून किमान एक पान तरी मराठी वाचण्यास प्रेरित करावे, असे आवाहन त्यांनी केले.

पुणे येथील 'कलागंण' या संस्थेच्या वतीने 'माय लेकरं' हा आई आणि मूल यांच्या नात्याचा गोफ उलगडणाऱ्या साहित्यिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. डॉ अरुणा ढेरे यांची संकल्पना व संहिता असलेल्या या कार्यक्रमात डॉ गिरीश ओक व अभिनेत्री मृणाल कुलकर्णी यांनी आपल्या अभिवाचनानें तर कलांगणच्या संस्थापिका गायिका चैत्राली अभ्यंकर यांनी आपल्या सुरेल काव्यवाचनाने राज्यपालांसह उपस्थित श्रोत्यांना मंत्रमुग्ध केले. या कार्यक्रमात बहिणाबाई चौधरी यांच्यापासून अनेक नव्या जुन्या लेखक कवींच्या आई व मूल नात्यांसंबंधी उताऱ्यांचे व कवितांचे भाववाचन करण्यात आले. कार्यक्रमाला राज्यपालांचे सचिव डॉ प्रशांत नारनवरे, उपसचिव एस राममूर्ती तसेच कला, साहित्य व संस्कृती क्षेत्रातील अनेक मान्यवर उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन अमित दाते यांनी केले तर चैत्राली अभ्यंकर यांनी आभारप्रदर्शन केले.

मराठी भाषा गौरवदिन उत्साहात साजरा

ज्योतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर – होलीक्रॉस इंग्लिश हायस्कूल, छावणी येथे मराठीभाषा गौरवदिन उत्साहात साजरा करण्यात आला. कार्यक्रमाची सुरुवात शाळेच्या लेझिम पथकाच्या संचलनाने झाली. यावेळी विद्यार्थी पारंपारिक वेशभूषेत सहभागी झाले होते. ग्रंथदिंडी द्वारे विद्यार्थ्यांनी मराठी ग्रंथांना वंदन केले.कवी कुसुमाग्रज ह्यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करण्यात आला. यावेळी विद्यार्थ्यांनी कविता, एकांकिका, गीते, भाषणे, सुविचार, नृत्य,

लेखक व कवींची माहिती देऊन मराठी भाषेचा गौरव केला. यावेळी शाळेच्या मुख्याध्यापिका सिस्टर सिंथिया फर्नांडिस, उपमुख्याध्यापिका सिस्टर जिनी वर्गिसे, पर्यवेक्षक मोहम्मद हाफिझ ह्यांची प्रमुख उपस्थिती होती. शाळेतील मराठी विषय शिक्षकांनी कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी प्रयत्न केले. कार्यक्रमास सर्व शिक्षक, विद्यार्थी व शिक्षकेतर कर्मचारी उपस्थित होते.

कविश्रेष्ठ कुसुमाग्रज यांचे शिरवाडे-वणी 'कवितेचे गाव' म्हणून घोषित

नाशिक – ज्ञानपीठ पुरस्कारप्राप्त साहित्यिक वि. वा. शिरवाडकर ऊर्फ कुसुमाग्रज यांच्या नावाने शिरवाडे येथे पुढील वर्षापासून दोन दिवसीय कुसुमाग्रज महोत्सवाचे आयोजन करण्यात येईल. या महोत्सवात ग्रामस्थांनी आपला सक्रिय सहभाग नोंदवावा, असे आवाहन उद्योग, मराठी भाषा मंत्री उदय सामंत यांनी केले.

मराठी भाषा विभाग, राज्य मराठी भाषा विकास संस्था आणि ग्रामपंचायत शिरवाडे- वणी (ता. निफाड) यांच्या संयुक्त विद्यमाने कवी श्रेष्ठ कुसुमाग्रज यांचे गाव शिरवाडे- वणी कवितांचे गाव म्हणून घोषित करणे व कवितेच्या एका दालनाचे उद्घाटन आज झाले. त्यानंतर कुसुमाग्रज विद्यालयात आयोजित कार्यक्रमात ते बोलत होते. यावेळी शालेय शिक्षण मंत्री दादाजी भुसे, राज्य मराठी विकास संस्थेचे संचालक डॉ. श्यामकांत देवरे, सरपंच दिलीप खैरे, माजी आमदार हेमंत टकले, मराठा विद्याप्रसारक समाज संस्थेचे सरचिटणीस ॲड. नितीन ठाकरे, वि. वा. शिरवाडकर यांच्या नात पिहू शिरवाडकर आदी उपस्थित होते. आमदार

दिलीप बनकर हे अध्यक्षस्थानी होते.

मंत्री श्री. सामंत म्हणाले, कुसुमाग्रज यांचे गाव 'कवितांचे गाव' म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. त्याचे पहिले दालन आज कार्यान्वित करण्यात आले. आगामी तीन ते चार महिन्यांत परिपूर्ण कवितांचे गाव निर्माण होईल. तेथे गावातील प्रत्येक विद्यार्थी गेला पाहिजे. त्यांनी कवितांचे वाचन केले पाहिजे. यामुळे वाचन संस्कृती वृद्धिंगत होण्यास मदत होईल. त्यामुळे अन्य गावांना प्रेरणा मिळेल, असे नियोजन करण्यात येईल. मराठी भाषा गौरव दिनानिमित्त शिरवाडे येथे दरवर्षी कार्यक्रम होईल.

नवी दिल्ली येथील जवाहरलाल नेहरू विद्यापीठात छत्रपती शिवाजी महाराज यांची युद्धनीती आणि गनिमी कावा याविषयावर अध्यासन सुरू करण्याचा निर्णय राज्य शासनाने घेतला आहे. त्याबरोबरच आता तेथे कुसुमाग्रज यांच्या मराठी अध्यासन सुरू करण्यात येईल. ते लवकरच कार्यान्वित होईल, असेही त्यांनी सांगितले. आगामी काळात बाल, युवक आणि महिलांसाठी साहित्य संमेलनाचे आयोजन करण्यात येईल. कवि विंदा करंदीकर साहित्यभूषण पुरस्कार वितरण सोहळा व्यापक स्तरावर घेण्याचे नियोजन केले आहे. त्यानुसार यंदाचा कार्यक्रम मुंबईत गेट वे ऑफ इंडिया येथे होत असल्याचे त्यांनी सांगितले. मराठी भाषा विभागातर्फे संत तुकाराम महाराज यांचे सर्व अभंग ई- बुक स्वरूपात लवकरच येणार आहेत, असेही त्यांनी सांगितले.

लक्षवेधी छायाचित्र....

मी ओळखून आहे... सारे तुझे बहाने....!

(छाया : संजय दारमवार, मुंबई)

मराठी भाषा जगवली, जोपासली पाहिजे, भाषेचा सन्मान केला पाहिजे-उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे

मराठी भाषा गौरव दिनी उपमुख्यमंत्र्यांच्या हस्ते साहित्यिकांचा गौरव

ज्योतिर्मय साहित्य

मुंबई – मराठी भाषेवर प्रेम करणारे लोक जगभरात पसरलेले आहेत. परंतु काही मराठी माणसे एकमेकांना भेटल्यावर उगाच हिंदी, इंग्रजीत बोलतात. त्यामुळे जिथे शक्य असेल तिथे मराठीतच बोललं पाहिजे. जे जे मराठी आहे ते ते सर्व आपण जगवले पाहिजे, वाढवले पाहिजे, जोपासले पाहिजे, त्याचा सन्मान केला पाहिजे, असे स्पष्ट मत उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांनी व्यक्त केले.

मराठी भाषेच्या गौरवार्थ आणि भाषा व साहित्याच्या विकासासाठी कार्यरत असणाऱ्या मान्यवरांच्या सन्मानार्थ मुंबईतील गेटवे ऑफ इंडिया येथे गौरव व पुरस्कार सोहळा आयोजित करण्यात आला. या कार्यक्रमास उपमुख्यमंत्री अजित पवार, कौशल, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता मंत्री मंगलप्रभात लोढा, उद्योग व मराठी भाषा मंत्री उदय सामंत, आमदार डॉ.मनीषा कायंदे, मराठी भाषा विभागाचे सचिव डॉ.किरण कुलकर्णी तसेच साहित्य क्षेत्रातील दिग्गज, नामवंत साहित्यिक, लेखक, प्रेक्षक उपस्थित होते. यावेळी मराठी भाषा विभाग अंतर्गत २०२४ करिता विंदा करंदीकर जीवनगौरव पुरस्कार ज्येष्ठ साहित्यिक दिवंगत रावसाहेब रंगराव बोराडे यांचे निधन झाल्यामुळे त्यांच्या कन्या श्रीमती प्रेरणा दळवी यांना प्रदान करण्यात आला. नामवंत प्रकाशन संस्थेसाठी २०२४ चा श्री.पु. भागवत पुरस्कार हा ज्योत्स्ना प्रकाशन, पुणे या संस्थेला प्रदान करण्यात आला. डॉ.अशोक केळकर भाषा अभ्यासक पुरस्कार २०२४ हा डॉ.रमेश सिताराम सुर्यवंशी यांना आणि श्री.मंगेश पाडगावकर भाषा संवर्धन पुरस्कार २०२४ हा श्रीमती भीमाबाई जोंधळे यांना प्रदान करण्यात आला.

उपमुख्यमंत्री श्री.शिंदे म्हणले की, आपल्या प्रत्येक वर्तनातून मराठीचा अभिमान जागवला पाहिजे. हिच खऱ्या अर्थाने माय मराठीची सेवा ठरेल. माय मराठीवर नुसते प्रेम करून भागणार नाही. तर मराठी साहित्य, नाटक, चित्रपट, लोककला, संगीत, खाद्य पदार्थ हे सगळं आपण टिकवले पाहिजे. मराठीत बोलणारा, मराठी ऐकणारा आणि मराठी कलांचा आदर करणारा मराठी समाज आपल्याला टिकवला पाहिजे, वाढवला पाहिजे. मराठीचा आग्रह धरण म्हणजे इतर भाषाचा द्वेष करणे असे नाही. भाषा ही आपली अस्मिता आहे, भाषा ही आपली ओळख आहे, भाषा आपला अभिमान आहे, भाषा हेच आपले अस्तित्व आहे. काळाच्या ओघात किती तरी भाषा नामशेष झाल्या आहेत. आपली भाषा संपली तर एक दिवस आपलं अस्तित्व संपेल. त्यामुळे भाषेचे जतन आणि संवर्धनाची जबाबदारी आपल्या सगळ्यांची आहे. केवळ जबाबदारीच नाही तर ते प्रत्येक मराठी माणसाचं कर्तव्य असल्याचे श्री.शिंदे म्हणाले.

उपमुख्यमंत्री श्री.शिंदे म्हणाले की, आता तर संगणक तंत्रज्ञान आलं, ज्ञान शाखांमधलं ज्ञानही मराठीत मिळतेय. आपली भाषा ही ज्ञान भाषा व्हायला हवी. ती व्यवहाराची भाषा झाली तर अजून समृद्ध होईल. मराठी भाषेचा व्यवहारात वापर केला पाहिजे. प्रसार, विस्तार, संवर्धन या चारही गोष्टी खूप महत्त्वाच्या आहेत. आणि म्हणून त्यासाठी भाषातज्ञांनी पुढाकार घेतला पाहिजे, असेही मत त्यांनी व्यक्त केले.

उपमुख्यमंत्री अजित पवार म्हणाले की, राज्य सरकार मराठी भाषेच्या संवर्धनासाठी कटीबद्ध असून, निधीची कोणतीही कमतरता भासू दिली जाणार नाही. मराठी कवी सुरेश भट यांच्या ओळींना स्मरून, मराठी भाषा ही केवळ महाराष्ट्राचीच नव्हे तर संपूर्ण जगभरातील मराठी जनांची ओळख आहे, असे उपमुख्यमंत्री श्री.पवार यांनी नमूद केले.

उपमुख्यमंत्री श्री. पवार म्हणाले की, ज्येष्ठ साहित्यिक आणि प्राध्यापक रंगनाथ पठारे यांच्या अध्यक्षतेखालील समितीने मराठी भाषेच्या संवर्धनासाठी अतिशय मोलाचे कार्य केले आहे. त्यांच्या समितीतील सर्व सदस्यांनी अथक परिश्रम घेतले असून, त्यांच्या योगदानाला संपूर्ण महाराष्ट्र कृतज्ञ असल्याची भावना त्यांनी व्यक्त केली. मराठी भाषा गौरव दिनाच्या निमित्ताने मराठी संस्कृती, भाषा आणि परंपरेचा अभिमान बाळगण्याचा संदेश देण्यात आला.

– विद्यावाचस्पती विद्यानंद
Mobile: +917709612655
Email: vidyavachaspati.vidyanand@gmail.com

आनंदी पहाट...

अर्थकारणाने जीवन उध्वस्त नव्हे, तर उज्वल व्हावे

ज्योतिर्मय साहित्य

बनाव निर्माण करून पैसा मिळवणे हा अलीकडच्या काळात एक नवीन व्यवसायच झाला असल्याचे दिसून येते. पंचतारांकित हॉटेलमध्ये मोफत सेमिनार आयोजित करून हजारो रुपयांचे प्रशिक्षण एका दिवसांत तेही चार तासांत मोफत उपलब्ध करून दिले जाते. सेमिनारच्या अखेरीस मात्र गलेलठ्ठ पॅकेजची ऑफर देऊन धडधडीत फसवणूक करण्यांत येते. पंचतारांकित हॉटेलमध्ये मोफत मिळालेली मेजवानी, तेथील वातावरण, सूट-बूट घालून दिमाखात तारांकित झगमगाटात वावरणारे आयोजकांचे प्रतिनिधी ह्या सर्वांची भुरळ उपस्थितांना पडल्याशिवाय रहात नाही. बनाव रचून होणारी फसवणूक, लुबाडणूक एखाद्या व्यक्तीचे आर्थिक पातळीवरील व्यक्तिगत जीवन उध्वस्त करू शकते. नवीन व्यावसायिक संधी, ट्रेनिंग, व्यवसाय मार्गदर्शन अशा प्रकारचे सेमिनार आयोजित होत असल्याचे आपल्यापैकी प्रत्येकाने विशेषतः समाज माध्यमातून पाहिले असेल. ह्या जगात मोफत काहीच मिळत नसते, हे माहिती असूनही काहीजण अशा सेमिनारला आवर्जून उपस्थित राहतात, बनावाला बळी पडतात, कालांतराने पस्तावतात नंतर धास्तावतात. नव्याने होणाऱ्या परिचयांतून अनेकदा नवनव्या संकल्पना उदयास येऊ लागतात. त्यांतून नवे ग्रुप तयार होतात. त्या ग्रुपच्या माध्यमातून व्यावसायिक चर्चा घडायला सुरुवात होते. प्रत्येकाचा एक सामायिक हेतू असतो, व्यवसायाच्या माध्यमातून अर्थार्जन करणे. त्यांतील एक-दोघे जास्तच हुशार, तयारीचे, पट्टीचे असतात. त्याच्यापुढे आपली तिजोरी उघडी करणाऱ्यांच्या उणिवा त्या हुशारांना कळलेल्या असतात. त्याचाच फायदा घेऊन, खोटा वायदा करून, कायद्याला न जुमानता, भागीदारी तत्वावर आर्थिक व्यवहार सुरु होतात. त्यांच्या दृष्टीकोनातून भागीदारी ह्या शब्दाचा अर्थ नेमका काय आहे, हे इतरांना कालांतराने समजते.

‘ लाभले आम्हास भाग्य...’

ज्योतिर्मय साहित्य

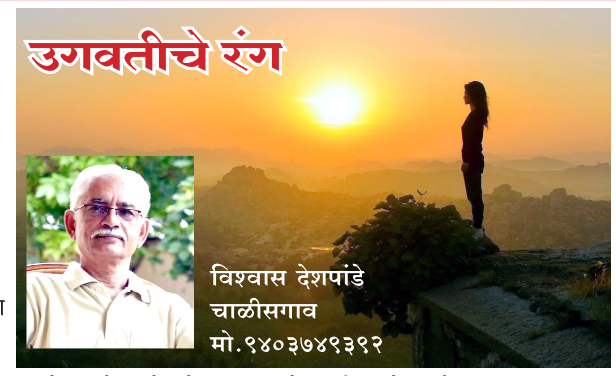

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो.९४०३७४९३९२

पुढे संत एकनाथ, समर्थ रामदास, संत तुकाराम, संत नामदेव आदी संतानी नानाविध ग्रंथ लिहून मराठीला आणखी समृद्ध केले. शिवरायांच्या नेतृत्वाखाली ‘ मराठी पाऊल पुढे पडले.’ आणि मायमराठीला राजाश्रय लाभला, लोकाश्रय लाभला. मराठी भाषेला मराठी मातीचा गंध लाभला. अंगावर रोमांच उभे करणारे शूरवीरांचे पोवाडे लिहिले गेले, लावण्या लिहिल्या गेल्या. संत कवी, पंत कवी यांनी मराठीला समृद्ध केले. स्वातंत्र्यपूर्व काळात लोकमान्य टिळक, स्वा सावरकर, आगरकर, म. फुले, न्या. रानडे, लोकहितवादी, साने गुरुजी, विनोबा भावे आदींच्या साहित्याने मराठी भाषेला अधिक श्रीमंत केले.

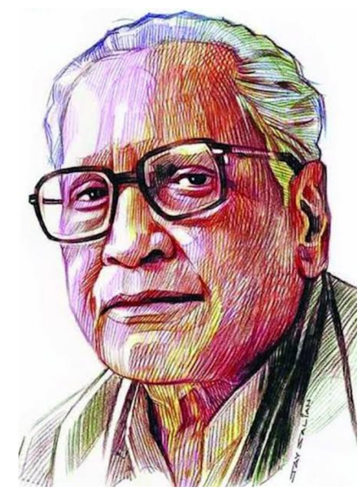

खान्देशच्या मातीत जन्मलेल्या बहिणाबाई, बालकवी आदींच्या कवितांनी तर रसिकांच्या मनावर कायमचे गारुड केले. अशिक्षित असलेल्या बहिणाबाई अहिराणीत जीवनाचे तत्त्वज्ञान सांगून गेल्या, तर बालकवींनी आपल्या कवितांमधून रंगांची आणि निसर्ग सौंदर्याची उधळण केली. आचार्य अत्रे, पु ल देशपांडे, राम गणेश गडकरी, वि वा शिरवाडकर, वि स खांडेकर, गो नि दांडेकर, ना सी फडके, मंगेश पाडगावकर, बा भ बोरकर, भा रा तांबे आदी कवी आणि लेखकांनी अक्षर मराठी साहित्य निर्मिती केली. मराठीतील वाल्मिकी म्हटल्या जाणाऱ्या ग दि माडगुळकर यांनी अक्षर अमर गीतरामायण लिहिले. केवढी थोर साहित्यिकांची मांदियाळी आहे मराठीत ! नावे तरी किती घ्यावीत ! अशा या वेगवेगळ्या कवी आणि लेखकांनी मराठी भाषेला समृद्ध केले आहे.

तरी आज अशी वेळ का येते की आम्हाला म्हणावे लागते की मराठी भाषा जगवली पाहिजे, वाढवली पाहिजे ? त्याचे कारण आम्ही तिचे पुत्र आहोत, तिचे वारस आहोत, तिचे पांग आम्हाला फेडायचे आहेत हे आम्ही कुठेतरी विसरतो. वर्षभरातून एकदा मराठी दिवस आला की आम्हाला मराठीचा अभिमान उरी दाटून येतो. पण पुन्हा वर्षभर गायब ! आमच्या मुलांना आम्ही अट्टाहासाने इंग्रजी शाळेत घालतो. मराठी शाळा ओस पडत चालल्या आहेत. इंग्रजी भाषा म्हणून शिकणे आजच्या काळासाठी आवश्यक आहेच याबद्दल दुमत असण्याचे कारण नाही. पण यासाठी मातृभाषेचा बळी द्यायला हवा का याचा विचार आपण करणार आहोत की नाही ? मावशीसाठी आईचा बळी द्यायचा का ? आम्ही आमच्या मुलांना आता ‘ चिऊ काऊ ‘ नाही शिकवत. आमचा काऊ म्हणजे आता गाय. चिऊ म्हणजे . भू भू म्हणजे कुत्रा नाही. आता डॉगी म्हटले जाते. ‘ आई ‘ म्हणुनी कोणी आईस हाक मारी, ती हाक येई कानी. पण ती हाक आता नाही येत कानी. जिकडे तिकडे ‘ मम्मी शब्द कानावर पडतो. इंग्रजीत प्रेताला मम्मी म्हणतात. मम्मी म्हणताना ओठ मिटले जातात तर आई म्हणताना तोंड उघडले जाते. आ होतो. केवढा मोठा फरक ! ‘ टी व्ही वरच्या साबणाच्या एका जाहिरातीत एक छोटी मुलगी आपल्या आईला ‘ मम्मी ‘ म्हणून हाक मारते. आणि मग ‘ किती सुंदर आहे. .’ मम्मी सुद्धा, रॉक स्टार सुद्धा असे इंग्रजाळलेले उद्गार कानी येतात. मोबाईलवर मराठी टाइप करताना मराठीचे जे काही खून पडतात ते तर भयानकच ! ऱ्हस्व, दीर्घ तर अजून पुढचा भाग...! त्याबद्दल मी इथे जास्त बोलत नाही. **(क्रमशः)**

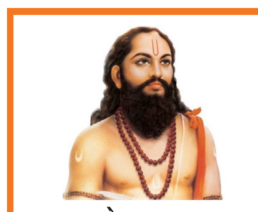

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

तमोगुण लक्षण

ज्योतिर्मय साहित्य

मनामधे दुष्टबुध्दी धरून जो दुसऱ्या चे कमालीचे नुकसान करतो. जो सदैव ऊन्मत व ऊर्मट वर्तन करतो. सतत कुठेतरी भांडणतंटा होत रहावा, ज्याच्या मनामध्ये सतत द्वेष पेटत असतो जो अस्थिर बुध्दीचा असतो. तो तमोगुण होय. जो भक्ती करतो त्याच्या भक्ती मध्ये विघ्ने आणतो देवालये तोडतो, सतत असुरी भावना मनमधे असते. ज्याला सत्कर्म आवडत नाहीत. चांगली फळे येणारी झाडे तोडावीत, समाजात दुही निर्माण करावी जेणेकरुन समाज अस्थिर होईल त्या वेळी अशी माणसे खुष असतात. लोकांना पीडा देणे, निर्दयी पणे वागणे,भ्रष्टाचार करणे, ब्राम्हणांना दिलेली वतने, वर्षासने, निर्वाहची साधने नष्ट करणे. हा तमोगुण होय. प्राणी मात्रांना ऊगाचच दुःख देतो, ज्याला मोठमोठ्या चुका करण्याची सवय आहे. जो कोणी त्याला सदाचार शिकवतो पण तो कुणाचेही ऐकत नाही तो तमोगुण होय. जो आगी लावतो, शस्त्राने मारतो, पिशाच्च बाधा करतो, विष खायला देतो, मत्सराने एखाद्याचा जीव घेतो, तो तमोगुण होय. लोकांच्यात भांडणे लावून देऊन आपण फक्त मजा बघत बसतो भरपूर धनद्रव्य जवळ आहे पण अती पैशाच्या लोभापायी अजून अजून कष्ट करून धनद्रव्य जमवतो ते स्वतः साठी परमार्थासाठी खर्च न करता फक्त आणि फक्त साठवून ठेवतो त्याला हे कळत नाही की ऐक दिवस या जगातुन जाण्यासाठी येणार आहे तेव्हा हे सगळं ईथेच रहाणार आहे. हेच ज्याला समजत नाही तो तमोगुणी होय.

ज्याला धर्माचरण, स्नानसंध्या दी कर्मे न करता स्वधर्माचा विसर पडतो. कर्तव्य करत नाही तो तमोगुणी होय.

सारांशधर्माचे नितीनियमांचे पालन करा सदाचार, सद्गविवेक, सतत जाग्रुत ठेऊन समर्थाच्या आदेशाचे पालन करा तुमच्यात असलेला तमोगुण नष्ट करा. भगवंत भक्ती करा.

श्री राम जय राम जय जय राम
जय जय रघूविर समर्थ

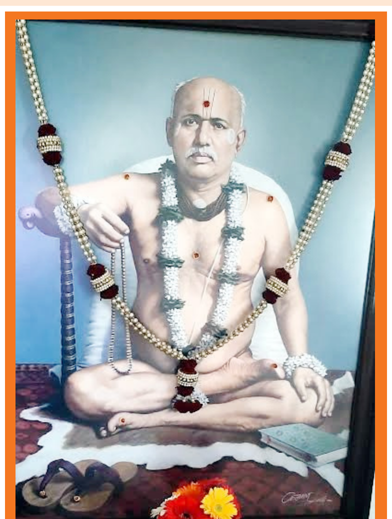

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

गीता ही सर्व ग्रंथांची आई आहे

ज्योतिर्मय साहित्य

गीता ही वेदांपेक्षा श्रेष्ठ आहे. वेद हे देवाच्या निःश्वासातून निघाले, तर गीता ही त्याच्या मुखातून निघाली. गीतेचा विषय कोणता ? गीतेचा विषय म्हणजे मोहाचा नाश करण्याचे तत्त्वदृष्ट्या आणि साधनदृष्ट्या विवेचन, हा होय. गीतेची सुरुवात म्हणजे अर्जुनाला मोह झाला; याचा अर्थ असा की, त्याला कर्तेपणाच्या अभिमानाने असमाधान उत्पन्न झाले, आणि त्यामुळे काय करावे आणि काय न करावे याची शंका त्याला उत्पन्न झाली. गीतेचा शेवट म्हणजे अर्जुनाचा मोह नाश पावला. याचा अर्थ असा की, कर्ता परमात्मा आहे हे निश्चित झाल्यामुळे जीवाच्या कर्माचे सुखदुःख संपले. खरोखर, गीतेचे रहस्य सांगावे ज्ञानेश्वरमहाराजांनीच. भारतीय युद्धामध्ये परमात्मा पीतांबर नेसून, अर्जुनाच्या रथावर बसून, रणांगणावर अर्जुनाला गीता सांगते झाले. पुढे हजारो वर्षांनी, भगवंत कपडे बदलून आले आणि त्यांनी ज्ञानेश्वरी सांगितली. ज्ञानेश्वरी ही भगवंताची वाणी होय. त्यात सांगितल्याप्रमाणे आपण आचरण करावे. मी मागे आहे, तू पुढे चल. हेच भगवंतांनी आपणा सर्वांना सांगितले आहे.

एखादी उपवर झालेली मुलगी जर आपल्या मैत्रिणीच्या लग्नाला गेली, तर तो समारंभ पाहून तिच्या मनामध्ये स्वतःच्या लग्नाचे आणि त्यातल्या सोहळ्याचे विचार येतील; त्याचप्रमाणे, आपण पोथी ऐकत असताना त्यामध्ये वर्णन केलेल्या अवस्था आपल्याला कशा येतील याचा विचार करावा. आत्मनिवेदन म्हणजे मी कोण आहे हे कळणे होय. प्रारब्धाच्या गतीने देहाला जी सुखदुःखे भोगावी लागतात, त्यांमध्ये आपण असल्यासारखे दिसावे, पण खरे मात्र नसावे. अशिलाचा खटला स्वतःचाच आहे असे समजून वकील कोर्टामध्ये भांडतो, पण खटल्याचा निकाल कसाही लागला तरी त्याचे सुखदुःख मानीत नाही, वरून मात्र अशिलाजवळ दुःख दाखवितो; अगदी असाच व्यवहार मी करतो. व्यवहार सत्य मानणार्या लोकांत वावरायचे असेल, तर बाहेरून त्यांच्यासारखे वागणे जरूर आहे. असे वागत असताना आपले भगवंताचे अनुसंधान चुकू न दिले की व्यवहार हा खेळ बनतो. कधी हार तर कधी जीत. खेळात आपण हरलो काय आणि जिंकलो काय, खर्या जीवनाच्या दृष्टीने सारखेच. तरी खेळ खेळतांना मात्र तो जिंकण्याचा चांगला प्रयत्न करावा. भगवंताचे नाम घेतले की ही युक्ती आपोआप साधते. म्हणून रात्रंदिवस माझ्या माणसांना मी सांगतो की, वाटेल ते झाले तरी भगवंताचे नाम सोडू नका.

भगवंताच्या इच्छेने सर्व घडत आहे, ही भावना ठेवून आपले कर्तव्य करणे.

संस्कृती व संस्कार

विभावरी कुलकर्णी,
मो. ८०८७८१०१९७

आपल्याला राग का येतो?

ज्योतिर्मय साहित्य

आपल्या मनाविरुद्ध काही घडले.

समोरची व्यक्ती आपल्या मनाप्रमाणे वागली नाही.

आपल्या हातात नसलेल्या गोष्टी घडल्या.

गैरसमज झाले.

चुकीच्या गोष्टी घडल्या.

या सारखी बरीच कारणे असतात.

अशा वेळी आपल्याला राग येतो. मग त्या वरची प्रतिक्रिया व्यक्त केली जाते. ती कशी असते?

राग, चिड, संताप, विरोध, नैराश्य याचे परिणाम काय होतात हे आपण अनुभवतो.काही वेळेस बदला घेण्याची भावना तीव्र होते. त्यात आपलीच मानसिकता बिघडते.

आपले हास्य मावळते.

विचार शक्ती कमी होते. कधी कधी नात्यात दुरावा निर्माण होतो.

आपली प्रचंड ऊर्जा खर्च होते. आपले अंतस्त्राव बदलतात. कधी कधी खरे कारण समोर आल्यावर आपला राग व्यर्थ होता हे लक्षात येते.पण त्यावेळी वेळ निघून गेलेली असते.

हे सगळे थांबवणे आपल्याच हातात असते.आपण या गोष्टी निसर्गातून शिकू शकतो. राग, चिड, नैराश्य यावर दीर्घ श्वसन, पाणी पिणे, अंक मोजणे हे उपाय आहेतच. पण असे उपाय करण्याची वेळ येऊच नये म्हणून काही गोष्टी करु शकतो. काही ‘‘निसर्ग नियम‘‘ आचरणात आणू शकतो.

निसर्ग कधीही बदला घेत नाही. म्हणून तो नुकसान झाले तरी सर्व शक्तिनीशी पुन्हा बहरतो, फुलतो व आनंद देतो.

आपण पण आठवड्यातून एक दिवस असा ठरवून घेऊ. तो म्हणजे ‘‘विरोध विरहित दिवस‘‘ या दिवशी काही छोट्या छोट्या कृती करु या.

या दिवशी पुढील वाक्ये मनाशी ठरवून घ्यायची व त्या प्रमाणे वागायचे.

१) मी विश्वाला व आजूबाजूच्या लोकांना स्वातंत्र्य प्रदान करते/करतो.

प्रत्येकाला आपल्या मनाप्रमाणे वागण्याचे स्वातंत्र्य असते. त्यांची मते पण त्यांच्या दृष्टीने योग्य असतात.थोडक्यात म्हणजे त्या दिवशी इतरांना न रागावता त्यांची बाजू समजून घ्यायची.

२) माझे मत मी व्यक्त करेन पण सिद्ध करणार नाही.

माझे मत व्यक्त करायचे पण तेच कसे बरोबर आहे हे इतरांना समजावत बसायचे नाही. किंवा त्यांनी त्या मताशी सहमत व्हावे असा आग्रह धरायचा नाही.

३) दुसऱ्याचे मत ऐकेन पण विरोध करणार नाही.

दुसऱ्याचे मत जरी चुकीचे असेल तरी ऐकून घ्यायचे. पण ते कसे चुकीचे आहे हे पटवून देण्याचा किंवा सिद्ध करण्याचा हट्ट करायचा नाही. एखादी व्यक्ती २+२=८ म्हणाली तरी फक्त ऐकायचे.

थोडक्यात घडणाऱ्या सगळ्या गोष्टींचा स्वीकार करायचा.

४) आजचा दिवस सर्वोत्तम होता.

५) आजच्या दिवसा साठी खूप खूप आभार.

यातील वरील पाच वाक्ये घोकायची. व मनापासून अमलात आणायची. आणि तो दिवस कसा गेला, त्या दिवसात काय काय घडले, मनस्थिती कशी झाली. हे सगळे अनुभव लिहून ठेवायचे.

नीतिशतक निरूपण

अनुवाद आणि निरूपण
ह.भ.प.चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर

ज्योतिर्मय साहित्य

स्वल्पस्नायुवसावशेषमलिनं निर्मांसमप्यस्थिकं
श्वा लब्ध्वा परितोषमेति न तु तत्तस्य क्षुधाशान्तये ।
सिंहो जम्बुकमङ्कमागतमपि त्यक्त्वा निहन्ति द्विपं
सर्वः कृच्छ्रगतोऽपि वाञ्छति जनः सत्त्वानुरूपं फलम् ।।

अर्थ – थोडेसे मेद मांस लागलेले हाड मिळाल्याने कुत्रा समाधानी होतो. पण त्याची भूक शांत होत नाही. या विपरीत, सिंह आपल्या हाती आलेल्या कोल्ह्याला सोडून हत्तीला मारतो. विपन्नावस्थेस प्राप्त होऊन देखील सर्व जण आपल्या आपल्या सामर्थ्यास अनुसरून फलाची कामना करतात.

या श्लोकात भर्तृहरींनी कुत्रा आणि सिंह यांच्या उदाहरणाद्वारे अल्पसंतुष्ट दुर्बल आणि स्वाभिमानी सामर्थ्यसंपन्न यांविषयी प्रतिपादन केले आहे. कोणी कोणत्या फळाची कामना करावी, यासाठी त्याचे स्वबळ कारणीभूत ठरत असते, असा आशय या ठिकाणी व्यक्त करण्यात आला आहे.

आचरणात आणावे असे

ज्योतिर्मय साहित्य

पाण्याने भरलेल्या तलावात.‘‘मासे किड्यांना खातात,‘‘ तर तोच तलाव कोरडा झाल्यास ‘‘किडे मास्यांना खातात‘‘ संधी सगळ्यांना मिळते फक्त आपली वेळ येण्याची वाट पहा. एखाद्याजवळ आपल्या अशा आठवणी ठेवून जा की नंतर त्याच्याजवळ आपला विषय जरी निघाला तर. त्याच्या ओठांवर थोडंसं हसू आणि डोळ्यात थोडंसं पाणी नक्कीच आलं पाहिजे. म्हणून दिवा कधी बोलत नाही त्याचा प्रकाशच त्याचा परिचय देतो, त्याच प्रमाणे तुम्ही स्वतः विषयी काहीच बोलू नका, उत्तम कर्म करत रहा तेच तुमचा परिचय देतील. जवळची प्रेमळ माणसं तुम्हाला कधी वेदना देतीलही, पण त्यांचा उद्देश फक्त तुमची काळजी घेणं हाच असतो. जगात कटु सत्य हे आहे की नाती जपणाराच नेहमी सर्वांपासून दुरावला जातो, तसे असले तरीही नाती जपण्यातच खरा आनंद आहे.

मनाचा गाभारा तृप्त असेल तर बुध्दीच्या अंतरंगातून उमटणारा प्रत्येक विचार हा दुसऱ्याच्या भल्याची प्रार्थनाच असते. म्हणून कोणत्याही सफलतेसाठी सुरुवात चांगली होणे महत्त्वाचे नसते , तर त्या कार्याप्रति तुमचा समर्पण भाव हा अधिक महत्त्वाचा असतो. ज्यावेळी अनेक प्रयत्नांती आपली परिस्थिती बदलत नाही असे लक्षात येते तेंव्हा आपली मनस्थितीती बदलायची असते हे ज्याला समजते तोच समाधानी जीवन जगतो.

लघवीच्या कलर वरून ओळखू शकता आजार

ज्योतिर्मय साहित्य

शरीरात उद्भवणारे रोग किंवा समस्या लक्षणांवरून ओळखल्या जातात. तुमच्या त्वचेच्या आणि नखांच्या रंगावरून अनेक रोग ओळखले जातात. त्याचप्रमाणे तुमच्या लघवीचा रंगही तुमच्या आरोग्याशी संबंधित अनेक माहिती देऊ शकतो. शरीरातील अतिरिक्त पाणी आणि टाकाऊ पदार्थ मूत्रपिंडांद्वारे काढून टाकणे हे मूत्रपिंडाचे कार्य आहे. तुमच्या लघवीच्या रंगात कधी बदल झाल्याचे तुमच्या लक्षात आले असेल, तर त्यामागे अनेक कारणे असू शकतात. यासोबतच शरीरातील अनेक आजार ओळखण्यासाठी डॉक्टरांकडून लघवीची चाचणीही केली जाते.

१. हलका पिवळा लघवीचा रंग :

जर तुमच्या लघवीचा रंग हलका पिवळा असेल, तर तुमचे शरीर व्यवस्थित काम करत आहे आणि तुम्ही निरोगी आहात. तसेच पुरेसे पाणी प्यायल्याने लघवीचा रंग हलका पिवळा होतो.

२. गडद पिवळा लघवीचा रंग :

ज्या व्यक्तीच्या लघवीचा रंग गडद पिवळा असेल तर ते शरीरात पाण्याची कमतरता दर्शवते. याचा अर्थ असा आहे की तुमचे शरीर निर्जलीकरण झाले आहे आणि तुम्हाला पुरेसे पाणी पिणे आणि द्रवपदार्थांचे सेवन करणे आवश्यक आहे. याशिवाय काही वेळा औषधांच्या वापरामुळे लघवीचा रंग गडद पिवळा होतो. मात्र ही समस्या कायम राहिल्यास डॉक्टरांचा सल्ला अवश्य घ्या.

३. लाल किंवा गुलाबी लघवीचा रंग :

गाजर, बीटरूट, बेरी इत्यादींच्या सेवनामुळे कधीकधी तुमच्या लघवीचा रंग लाल किंवा गुलाबी असू शकतो. पण अनेकदा ही समस्या कायम राहते, मग ते एखाद्या आजाराचे लक्षण असू शकते. मुळात, मूत्राचा लाल रंग त्यामध्ये रक्ताची उपस्थिती दर्शवतो. आणि यामागील कारण म्हणजे मूत्राशय किंवा मूत्रपिंडात ट्यूमर स्टोन किंवा वाढलेली प्रोस्टेट असू शकते.

संकलन –
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क – ९२ ७१ ६६९ ६६९

४. दुधाळ पांढर्या लघवीचा रंग :

दुधाळ पांढर्या रंगाचे लघवी हे शरीरातील मूत्रसंसर्ग किंवा किडनी स्टोनचे लक्षण असू शकते. या प्रकरणात, डॉक्टरांना भेटणे आवश्यक आहे.

५. पारदर्शक लघवीचा रंग :

लघवीचा रंग पारदर्शक असण्याचे कारण तुमच्या शरीरातील जास्त पाणी हे देखील असू शकते. शरीराला हायड्रेट आणि निरोगी ठेवण्यासाठी पुरेसे पाणी पिणे आवश्यक असले तरी, जास्त पाणी पिल्याने शरीरातील इलेक्ट्रोलाइट्स धुऊन जातात. पण कधी कधी असे घडते तेव्हा काळजी करण्याची गरज नाही.

***

रवींद्रनाथ टागोर

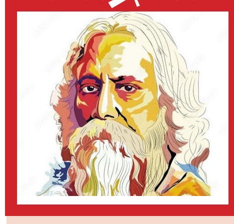

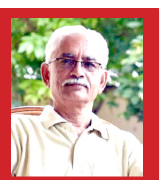

विश्वास देशपांडे,
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९९३२

रवींद्रनाथ टागोर : वारसा आणि कार्य

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

रवींद्रनाथ यांचं घर चित्तपूर रोडवर होतं. त्याच्या आजूबाजूला असणारं वातावरण, त्यांचे मित्र या सगळ्यांचं प्रतिबिंब त्यांच्या लहानपणीच्या कवितांमध्ये उमटलं आहे. पिंजऱ्यात बंदिस्त असलेला पोपट आपण सगळेच पाहतो पण लहानग्या रवीला पिंजऱ्यातील बंदिवान पोपट म्हणजे पारतंत्र्याचं प्रतीक वाटला.त्यांच्या बालसाहित्यात मनाची निरागसता आहे, बालपणीचं कुतूहल आहे. सामाजिक स्थित्यंतरे आणि त्यांचा बालमनावर होणारा परिणाम मनमोकळेपणाने त्यात व्यक्त झाला आहे. रवींद्रनाथांनी आपल्या बऱ्याच कवितांमधून मातृप्रेमाचं लोभसवाणं दर्शन घडवलं आहे. त्यांच्या एका कवितेत आई आपल्या बाळाला शांत झोप लागावी म्हणून निद्रेला आवाहन करते आहे. ही निद्रा दूरवर असलेल्या परी राज्यातून यावी असे तिला वाटते. ती म्हणते

सानुल्या बाळाच्या डोळ्यावर झोप
उतरे कोठून सांगा कैसी ?
म्हणतात कोणी तिचे घर आहे दूर गावी लपलेले !
घर आल्हाददायक वसे कळ्या अंकुरात
छायेमध्ये जंगलाच्या काजव्यांनी लकाकते !
झोप येते बाळापाशी तेथूनचि थेट
घेते पापण्यांचा गोड पापा !

किती सुंदर गोडवा आहे या कवितेत ! ही कविता म्हणजे एक सुंदर अंगाईगीतच जणू!

त्यांची पहिली कविता बिष्टी पॅरी टापूर टिपूर (पावसाचे थेंब).ही म्हणावी लागेल. देशभक्तीची उत्कट भावना देखील त्यांच्या अनेक कवितांमधून आपल्याला आढळते. आपल्या देशाची माती या कवितेत ते म्हणतात

देशमृत्तिके, माझे माथे तुझिया ठायी टेकविते
विश्वव्यापिनी, विश्वमाऊली तूच तिचा अंचल तो
मनात माझ्या देही, प्राणी असशी तू गे निवासिनी
श्यामल, कोमल तुझीच मूर्ती अंतरी माझ्या सुवासिनी.

शिशु हा त्यांच्या बालकवितांचा पहिला काव्यसंग्रह. पुढे वयाच्या १५ व्या वर्षी त्यांनी बनफूल या नावाची एक दीर्घ काव्यकथा लिहिली. ब्रजभाषेत भानुसिंह म्हणून प्रसिद्ध कवी होते. रवींद्रनाथांनी आपल्या काही कविता भानुसिंहेर पदावली हे टोपण नाव घेऊन लिहिल्या. सुरुवातीला काव्यरसिकांना वाटले की या कविता भानुसिंहांच्याच आहेत. पण जेव्हा लहानग्या रवीचे नाव समोर आले तेव्हा केवळ चौदा पंधरा वर्षांचा मुलगा अशा कविता लिहू शकतो यावर अनेकांचा विश्वास बसला नाही.

संदर्भ

रवींद्रनाथ टागोर : युगनिर्माता विश्वमानव – डॉ नरेंद्र जाधव

शुभबुद्धीचे उपासक रवींद्रनाथ : आशा साठे

रवींद्रनाथांच्या व्यक्तिमत्वाचे प्रमुख वैशिष्ट्य म्हणजे त्यांचं सदैव जागृत असलेलं कवीमन. त्यांच्या कथा, कादंबरी, नाटक आदी सर्व साहित्यप्रकारातून डोकावतं ते त्यांचं कवीहृदय. म्हणून मागच्या भागात मी रवींद्रनाथांना कवींद्रनाथ असं म्हटलं होतं. त्यांच्या कविता म्हणजे केवळ शब्दांची जुळणी किंवा नादमय अशी रचना नव्हती. प्रसिद्ध आंग्ल कवी वर्डस्वर्थ याने कवितेची व्याख्या करताना असं म्हटलं आहे. पण रवींद्रनाथांची कविता यापेक्षाही खूप काही वैशिष्ट्ये धारण करणारी आहे. रवींद्रनाथ जीवनातील सत्य, सुंदर आणि शिव या त्रयीचे उपासक होते. त्यांनी निसर्गसह जीवनाच्या विविध क्षेत्रातील अनुभव घेतला, तो अत्यंत रसरशीतपणे आणि जिवंत होऊन त्यांच्या काव्यात प्रकट झाला आहे. अशी कविता सर्वव्यापी होते. जागतिक स्तरावर काव्यातील उदात्त भावनांची अनुभूती देण्याचं सामर्थ्य अशा रचनांमध्ये प्रकटतं. गीतांजली हा त्यांचा काव्यसंग्रह नोबेल पुरस्कारप्राप्त ठरला तो याच सगळ्या काव्यगुणांमुळे.

ज्या वयात मुलं लिहावाचायाला शिकतात, शाळेत जायची सुरुवात करतात, त्या वयात रवींद्रनाथांनी कवितेशी मैत्री केली. त्यांची आणि कवितेची लहानपणापासूनची जी गट्टी जमली, ती अगदी आयुष्याच्या अखेरीपर्यंत. अगदी आपल्या आयुष्यातील शेवटचे क्षण मोजत असतानाही हा महाकवी कवितेची आराधना करीत होता. सात ऑगस्टला त्यांचे निधन झाले. त्या दिवशी आपल्या मृत्यूच्या केवळ अर्धा पाऊण तास आधी त्यांनी मृत्यूवर कविता केली आणि आपल्या जवळ असणाऱ्या व्यक्तींना ती लिहून घ्यायला सांगितली

(क्रमशः)

माझी मराठीची बोलू कौतुके... परी अमृतातही पैजा जिंके.....

मराठी ही आपली मातृभाषा आहे तसेच ती महाराष्ट्राची राज्यभाषाही आहे. २७ फेब्रुवारी हा दिवस संपूर्ण महाराष्ट्रात राजभाषा दिन म्हणून साजरा केला जातो. आपल्या शैलीदार लेखणीतून ज्यांनी मराठी भाषेला मोठ्या उंचीवर नेऊन ठेवले ते जेष्ठ साहित्यिक ज्ञानपीठ विजेते वि.वा. शिरवाडकर उर्फ कुसुमाग्रजांचा २७ फेब्रुवारी हा जन्मदिवस. कुसुमाग्रजांना १९८७ साली ज्ञानपीठ पुरस्कार मिळाला. हा मराठी भाषेला मिळालेला पहिला ज्ञानपीठ पुरस्कार होता. त्यामुळे त्यांचा जन्मदिवसच मराठी राजभाषा दिन म्हणून साजरा करण्यास महाराष्ट्र शासनाने सुरवात केली. भारतातील २२ प्रमुख भाषांपैकी मराठी ही एक प्रमुख भाषा आहे. महाराष्ट्र आणि गोवा राज्याची मराठी ही अधिकृत राजभाषा आहे. मराठी मातृभाषा असणाऱ्या लोकसंख्येनुसार मराठी ही पंधरावी तर देशातील तिसरी भाषा आहे. २००१ च्या लोकसंख्येनुसार मराठी बोलणाऱ्यांची एकूण लोकसंख्या दहा कोटींच्या पुढे आहे. मराठी भाषा ९ व्या शतकापासून प्रचलित आहे. मराठी भाषेची निर्मिती संस्कृतपासून झालेल्या महाराष्ट्री प्राकृत व अपभ्रंश या भाषांपासून झाली आहे. मराठी भाषेला गौरवपूर्ण इतिहास आहे. देशातीलच नव्हे तर जगातील प्रमुख भाषा म्हणून मराठीकडे पाहिले जाते. ज्ञानेश्वरांपासून कुसुमाग्रजांपर्यंत अनेकांनी मराठी भाषेला समृद्ध करण्याचा प्रयत्न केला.

माझी मराठीची बोलू कौतुके
परी अमृतातही पैजा जिंके
ऐसी अक्षरे रसिके....मेळवीन

अशा शब्दात संतश्रेष्ठ ज्ञानेश्वरांनी मराठीचा गौरव केला आहे.

लाभले आम्हास भाग्य...
बोलतो मराठी...

अशा शब्दात कविश्रेष्ठ सुरेश भटांनी मराठीचा गौरव केला आहे.

एक हजार वर्ष जुनी, पाच हजार बोली भाषेपासून तयार झालेली, अमृतातही पैज जिंकणाऱ्या या माय मराठी भाषेच्या जपणुकीसाठी आपण काय करतो याचा प्रत्येकाने विचार करायला हवा. आज हिंदी आणि इंग्रजी भाषांनी मराठी भाषेवर आक्रमण केले आहे. इंग्रजी व हिंदी भाषेच्या आक्रमणाने महाराष्ट्रातूनच मराठी भाषा हद्दपार होती की काय अशी शंका येऊ लागली आहे. अर्थात याला सर्वस्वी मराठी माणसेच जबाबदार आहे. मराठी माणसांच्या मनातच मराठीला गौण स्थान आहे आणि इंग्रजी भाषेला प्रथम स्थान आहे. इंग्रजी ही जागतिक भाषा आहे. इंग्रजीला ज्ञानभाषा म्हटले जाते म्हणून मराठीची उपेक्षा केली जात आहे. विशेषतः उच्चभ्रू मराठी कुटुंबात मराठीत बोलणे अप्रतिष्ठित समजले जाते तर इंग्रजी भाषेत बोलणे प्रतिष्ठेचे समजले जाते. मराठी ही मातृभाषा असूनही इंग्रजीतून बोलण्याचा अट्टहास धरला जातो. मराठी माणसे एकमेकांशी बोलताना मराठीत बोलायला कचरतात. मराठीपेक्षा इंग्रजी आणि हिंदीतून बोलणे प्रतिष्ठेचे समजतात. मराठी माणसेच आपल्या पाल्यांना मराठी माध्यमाच्या शाळेत दाखल करण्याऐवजी इंग्रजी माध्यमांच्या शाळेत भरमसाठ फी भरुन दाखल करीत आहे. इंग्रजी भाषेचे अवास्तव स्तोम माजवल्याने मराठीमाध्यमांच्या शाळा बंद पडू लागल्या आहेत. मराठी साहित्य संमेलनाकडे मराठी माणसेच पाठ फिरवू लागल्याने मराठी पुस्तकांच्या विक्रीत घट होऊ लागली आहे. ग्रंथालयातील मराठी पुस्तके वर्षानुवर्षे जागेवरूनही हलतही नाही. महाराष्ट्रातच मराठी भाषेची उपेक्षा होऊ लागली आहे. मराठी भाषा जिवंत ठेवण्याचे काम मराठी, साहित्यिक व सरकारचे आहे असेच मराठी माणसाला वाटते. मराठी साहित्यिकांना, लेखकांना मराठी भाषेविषयी जन्मजात प्रेम आहेच. अभिमान आहे. मराठी भाषा गुणवत्तापूर्ण, दर्जेदार आणि आकर्षक होईल यासाठी ते आपल्या परीने प्रयत्न करीतही आहे. महाराष्ट्र सरकारही मराठी भाषा जिवंत रहावी यासाठी प्रयत्न करीत आहे. पण महाराष्ट्र सरकारचे हे प्रयत्न तोकडे आहेत असेच म्हणावे लागेल. मराठी भाषेवर इंग्रजी भाषेचे अतिक्रमण वाढत असताना ते रोखण्यासाठी सरकार ठोस प्रयत्न करीत असल्याचे दिसत नाही. इंग्रजी माध्यमांच्या शाळांना मागणी तसा पुरवठा या तत्वाने सरकार भराभर परवानगी देत आहे. इंग्रजी माध्यमांच्या शाळांना सढळ हाताने परवानगी देणारे सरकार नवीन मराठी शाळांना परवानगी देत नाही तसेच आहे त्या शाळांना अनुदान देताना हात आखडता घेते. सरकारी कार्यालयात मराठीचा वापर अनिवार्य असताना तिथेही मराठीची गळचेपी होते. अनेक सरकारी कार्यालयात आज देखील मराठीचा वापर नावापुरताच केला जातो. केंद्र सरकारच्या कार्यलयात तर मराठीचा वापर होतच नाही. सरकारी कार्यालयात मराठीचा वापर व्हावा असा आदेश असताना त्याकडे सोयीस्कर दुर्लक्ष केले जाते. मराठी भाषा जगवण्यासाठी, वाचवण्यासाठी राज्य सरकारने खंबीर धोरण आखायला हवे. केवळ परिपत्रक काढून उपयोग नाही तर त्याची प्रभावी अंमलबजावणी होते का याचाही शोध सरकारने घ्यावा. राज्य सरकारच्या व्यवहारात मराठी भाषेचा अधिकाधिक वापर करण्यासंबंधीच्या धोरणाची अंमलबजावणी करणे, सरकारच्या दैनंदिन कामकाजात मराठीचा जास्तीतजास्त वापर करणे, मराठी शाळांना जी उतरती कळा लागली आहे त्यासंदर्भात ठोस निर्णय घेऊन मराठी भाषेला उर्जितावस्था मिळवून देण्याचा प्रयत्न राज्य सरकारने करावा. मराठी ही अभिजात भाषा आहे. . अभिजात भाषेसाठी लागणारे सर्व निकष मराठी भाषा पूर्ण करत असूनही मराठी भाषेला अभिजात भाषेचा दर्जा मिळवण्यासाठी झगडावे लागले. मराठी भाषेला अभिजात भाषेचा दर्जा मिळावा यासाठी राज्य सरकारने केंद्र सरकारने केंद्र सरकारकडे पाठ पुरवठा केला. सर्व राजकीय पक्षांच्या लोकप्रतिनिधींनी पक्षभेद विसरुन मराठीसाठी एकत्र येऊन मराठी भाषेला अभिजात भाषेचा दर्जा मिळावा प्रयत्न केले साहित्यिक, लेखक यांनीही यासाठी सामूहिक प्रयत्न केलेत. या सर्वाचा परिपाक होऊन अखेर यावर्षी मराठी भाषेवर अभिजात भाषेची मोहोर उमटली. मराठी भाषेला अभिजात भाषेचा दर्जा मिळाल्यानंतर महाराष्ट्रात उत्साहाचे भरते आले. मराठी भाषेला अभिजात भाषेचा दर्जा मिळाल्यानंतर १४ कोटी मराठी माणसांची मान अभिमानाने उंचावली. मराठी माणसांनी गेली कित्येक वर्ष पाहिलेले स्वप्न अखेर साकार झाले. मराठी भाषेला अभिजात भाषेचा दर्जा मिळाल्यानंतर मराठी माणसांची जबाबदारी आणखी वाढली आहे. मराठी भाषा टिकवण्यासाठी, वाचवण्यासाठी आता सर्वांना सामूहिक प्रयत्न होणे गरजेचे आहे. मराठी भाषा टिकवण्यासाठी, वाचवण्यासाठी सरकारी तसेच सामाजिक पातळीवर प्रयत्न व्हायला हवेत. मराठी भाषेला सुगीचे दिवस आणण्याची जबाबदारी सर्वांचीच आहे. सर्वसामान्य मराठी माणसांपासून सरकारपर्यंत सर्वांनीच मराठीच्या उत्कर्षासाठी आत्मचिंतन करायला हवे.

श्याम ठाणेदार
दौंड जिल्हा पुणे
९९२२५४६२९५

ग्रंथपाल प्रा.भगवान केशव गावित करिअर कट्ट्याच्या उत्कृष्ट जिल्हा समन्वयक पुरस्काराने सन्मानित

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

पुणे – महाराष्ट्र राज्य उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग आणि महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहायत्ता केंद्र, यांच्या संयुक्त विद्यमाने चालणारा ''करीअर कट्टा'' उपक्रम अंतर्गत उत्कृष्ठ पुणे जिल्हा समन्वयक द्वितीय पुरस्कार प्रफुल्ल पाठक (सेक्रेटरी, पॉवर सेक्टर स्किल इंडीया), शंकर जाधव (समन्वयक, बॉम्बे स्टॉक एक्सचेंज), राज देशमुख (मा.रजनीकांत सिनेअभिनेते यांचे ट्रस्टी विश्वस्त), प्रशांत शितोळे (प्रसिद्ध उद्योजक), सोनाली लोहार (व्हॉईस थेरपिस्ट), यशवंत शितोळे (अध्यक्ष, महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यता केंद्र) व इतर मान्यवरांच्या हस्ते यशवंतराव चव्हाण सेंटर, मुंबई प्रदान करण्यात आला.

प्रा.भगवान केशव गावित, हे सुरगाणा तालुक्यातील आदिवासीं भागातील असून त्यांचे बरेच शिक्षण सुध्दा हे आदिवासीं भागातच झालेले आहे. परंतु आज रोजी ते पुणे येथे एका नामांकित शिक्षण संस्थेत प्राध्यापक म्हणून कार्यरत आहेत. आज त्यांनी शिक्षणांचे माहेरघर म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या पुण्यासारख्या ठिकाणी आदिवासीं समाजाचे नाव लौकिक केले त्याबद्दल आदिवासी समाजातर्फे त्यांचे खुप खुप अभिनंदन आणि शुभेच्छा.

पुरस्कार मिळाल्याबद्दल संस्थेचे उपाध्यक्ष राजेंद्र घाडगे, सचिव संदीप कदम, उपसचिव एल.एम.पवार, खजिनदार मोहनराव देशमुख, सहसचिव (प्रशासन) ए.एम.जाधव, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. तुषार शितोळे तसेच प्रध्यापक यांनी त्यांचे अभिनंदन केले आहे.

जनसंवाद ग्रामीण साहित्य संमेलनाची भूमिका

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

पावसाळा सरता झाला की अनेक ठिकाणी साहित्य संमेलनाचा घाट घातला जातो. विशेषतः ग्रामीण साहित्य संमेलने मराठी भाषा प्रदेशात भरत असलेली दिसताहेत. आजच्या काळात छोट्या मोठ्या ग्रामीण साहित्य संमेलनाची गरज असल्याची अपेक्षा व्यक्त केली जात आहे. साधारणतः ग्रामीण लोकांचे जीवन मागासलेले असते अशी आपली धारणा असते. काहींच्या बाबतीत ती चुकीची ठरु शकेल. भारत देश अधिकतम गावखेड्यातच पसरलेला आहे. खेडी ग्लोबल होत असली तरी विकासाच्या समस्या कायमच आहेत. अनेक योजना राबविल्या जात असतांना शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या पूर्णपणे थांबल्या आहेत असे ठामपणे म्हणता येत नाही. कष्टकरी मजुरांचे जीवनमान तुलनेने सुधारले आहे की गावपातळीवरील समस्यांतच ते गुरफटून पडलेले आहे, याचाही विचार होणे आवश्यक आहे. गावखेड्यातील शिक्षणाबाबतची अनास्था, बालविवाहांचे वाढते प्रमाण, महिलांची स्थिती, अंधश्रद्धेचा फैलाव, खुळ्या समजुती, वाढती बेरोजगारी, तोट्यातच चाललेली शेती, मजुरांचे मोठ्या प्रमाणावर होणारे स्थलांतर, हाताला काम मिळण्यासाठी उद्योगधंद्यांसाठीची राजकीय अनास्था, ग्राम जीवनातील शोषणाच्या स्रोतांचे निर्मूलन आणि त्यात येणारे अडथळे, जातीव्यवस्थेचे दुष्परिणाम, धार्मिक ध्रुवीकरण अनेक सोयीसुविधांच्या अभावग्रस्ततेचे हे जीवन या आणि अशा अनेक कारणांमुळे ग्रामजीवनासंबंधीचे तात्विक चिंतन या संमेलनाच्या विचारपिठावरुन व्हावे यासाठीही ही संमेलने अधिक महत्त्वाची आहेत. आजच्या आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या युगात खऱ्या अर्थाने संवाद हरवत चालला असल्याने ग्रामीण जीवनातील मनमोकळेपणा, आपुलकी, जिव्हाळा, एकमेकांसंबंधीची प्रेमभावना, एकत्र राहण्या बोलण्या वागण्याच्या अभावामुळे लोकांमधील निर्माण होणाऱ्या एकत्वाची भावनाही लोप पावत चालली आहे. माणसाला संवादाची अत्यंत आवश्यकता असते. माणसाला माणसाच्या सहवासाशिवाय रानटीपण प्राप्त होते. मानवी जीवनात समता, स्वातंत्र्य, बंधुता, ऐक्यता, न्याय व कारुण्य प्रस्थापित होऊन ग्रामजीवनाला मानवतेचे उच्चतम सांस्कृतिक अधिष्ठान प्राप्त होऊन सामाजिक पुनर्रचनेचा नवा जन्म होत रहावा यासाठी गेल्या चार वर्षांपासून सप्तरंगी साहित्य मंडळाच्या माध्यमातून आणि विविध संस्थांच्या संयुक्त विद्यमाने जनसंवाद ग्रामीण साहित्य संमेलन आयोजित केले जात आहे.

पहिले जनसंवाद ग्रामीण साहित्य संमेलन हे कंधार तालुक्यातील गोणार या गावी कोणत्याही अनुदानाशिवाय आयोजित करण्यात आले होते. ग्रामीण भागातील साहित्य संमेलने ही स्वबळावर घेतली जातात. या संमेलनासाठी कोणताही निधी उपलब्ध होत नाही. अखिल भारतीय स्तरावर ज्या पद्धतीने लाखो रुपये महाराष्ट्र शासनाकडून दिले जातात तसेच ग्रामीण भागातील साहित्य संमेलने भरवण्यासाठी जिल्हा नियोजन आणि विकास परिषदेच्या (डीपीडीसीच्या) माध्यमातून निधी उपलब्ध करून देण्यासाठी प्रयत्न करु असे आश्वासन तत्कालीन नांदेड लोकसभा मतदारसंघाचे लोकप्रिय खा. प्रताप पाटील चिखलीकर यांनी दिले होते. ते संमेलनाचे उद्घाटक होते. यावेळी बोलतांना खा. चिखलीकर म्हणाले की, महाराष्ट्रातील महाविकास आघाडीचे तिगाडी सरकार साहित्य कला आणि संस्कृतीच्या क्षेत्रासह अनेक आघाड्यांवर अपयशी ठरले आहे. सरकारच्या नाकर्तेपणामुळे मराठ्यांचे आरक्षण तर गेलेच आहे तर ओबीसींचे आरक्षणही संपुष्टात आले आहे. सरकारमध्ये एकाचा ताळमेळ एकाला नाही. शेतकऱ्यांचा पीक विमा मिळालेला नाही, बेरोजगारी वाढत चालली आहे, उद्योगांना प्रोत्साहन नाही, शेतकरी शेतमजूरांचे प्रश्न कायम आहेत. मुख्यमंत्री तर कुठे आहेत असे विचारले तर कुणीही सांगेल की आम्ही त्यांना कधीही पाहिले नाही. उंटावरून शेळ्या हाकणारे हे सरकार महाराष्ट्रातील सामान्य जनतेच्या काहीच कामाचे नाही अशी टीका त्यांनी ठाकरे सरकारवर केली. संमेलनाध्यक्ष अनुरत्न वाघमारे म्हणाले की, माणसा माणसांत सुसंवाद निर्माण झाला पाहिजे. गैरसमजातून विसंवाद निर्माण होतो तो सामाजिक ऐक्यासाठीही बाधक ठरतो. लिहित्या हातांना प्रोत्साहन दिले पाहिजे. तसेच विविध संमेलनांपासून वंचित राहणाऱ्या माझ्यासारख्या साहित्यिकांना संधी दिली पाहिजे अशी अपेक्षा व्यक्त केली. स्वागताध्यक्ष मधुकर महाराज बारुळकर यांनी अखिल भारतीय साहित्य संमेलनाला मिळणाऱ्या निधीत कपात करुन काही हिस्सा ग्रामीण साहित्य संमेलनाला देण्यात यावा अशी मागणी केली. परंतु योगायोग असा की, दुसऱ्याच वर्षी पासून अशी साहित्य संमेलन भरविणाऱ्या संस्थांना अनुदान देण्याची सुरुवात झाली.

प्रज्ञाधर ढवळे
कार्याध्यक्ष सप्तरंगी साहित्य मंडळ,
महाराष्ट्र.
मो. ९८९०२४७९५३

ग्रामीण भागातील लोकांच्या जीवनात अनेक समस्या आहेत. ग्रामजीवनाच्या शोषणाचे स्रोत कायम आहेत. ग्रामीण जीवन अजूनही अंधश्रद्धा, बुवाबाजी, जातीयता, धार्मिक कट्टरता वाद, आर्थिक विषमता, भेदभावपूर्ण सामाजिक स्तर आहेत. यासर्व अडसरांचे निर्मूलन होऊन एख निकोप जीवनवृत्ती निर्माण होण्यासाठी केवळ शेतीमातीचे ग्रामीण साहित्य एवढ्याच संकल्पनेत गुरफटून न जाता साहित्यिकांनी समाजातील सर्वच स्तरांतील लोकजीवनाकडे सम्यक दृष्टीने पहावे अशी अपेक्षा नांदेड येथील सुप्रसिध्द साहित्यिक डॉ. राम वाघमारे यांनी लोहा तालुक्यातील जवळा देशमुख या गावी साहित्य संमेलनाच्या अध्यक्षपदावरून व्यक्त केली. सप्तरंगी साहित्य मंडळाचे दुसरे संमेलन जवळा देशमुख येथील राजर्षी शाहू महाराज ग्रामीण विकास प्रतिष्ठानच्या वतीने आयोजित करण्यात आले होते. यावेळी बोलतांना बीजभाषक अॅड. विष्णू गोडबोले म्हणाले की, ग्रामीण साहित्य हे कडवलेल्या तुपासारखे असते. साहित्यात शेतकरी आणि शेतीविषयक साहित्याशिवाय शेतमजूर, कष्टकरी जनतेच्या जीवनाचे प्रतिबिंब पडले पाहिजे असे ते म्हणाले. माजी जि. प. सदस्य श्रीनिवास मोरे यांनी माणसामाणसातील संवाद लोप पावत चाललेल्यामुळे अशा जनसंवाद साहित्य संमेलनाची आवश्यकता असल्याचे मत व्यक्त केले. खरा भारत खेड्यांमधून दिसतो. देशातील अनेक गावे डिजिटल होत चालली आहेत. परंतु गावपातळीवरील समस्या अजूनही कायम आहेत.

सर्वात जास्त समस्या निवडणुकीनंतर लोकांमध्ये निर्माण झालेल्या कट्टर मतभेदांमुळे जन्माला येतात. आपापसांतील मतभेद दूर झाल्यास गावांचा विकास शक्य आहे, असा सूर परिसंवादातील वक्त्यांनी लावला. परिसंवादाच्या अध्यक्षस्थानी ज्येष्ठ पत्रकार संतोष पांडागळे हे होते. तर परिसंवादात वक्ते म्हणून जिल्हा परिषदेचे माध्यम प्रमुख मिलिंद व्यवहारे, सुप्रसिद्ध साहित्यिक डॉ. विलास ढवळे तसेच सरपंच प्रतिनिधी साहेबराव शिखरे, रिपब्लिकन योध्दा भगवान ढगे यांची उपस्थिती होती. जवळ्याच्याच राजर्षी शाहू महाराज ग्रामीण विकास प्रतिष्ठानच्या वतीने जवळा देशमुख येथे आयोजित सप्तरंगी साहित्य मंडळाचे दुसरे जनसंवाद ग्रामीण साहित्य संमेलन भरले होते. ग्रामजीवनातील समस्या आणि पत्रकारिता या विषयावर बोलताना मिलिंद व्यवहारे म्हणाले की, जिल्हा परिषदेच्या माध्यमातून चालवलेल्या सर्व लोकोपयोगी योजनांचा पुरेपूर लाभ ग्रामीण भागातील लोकांनी घेतला पाहिजे, तसेच महिलांनी आपल्या आरोग्याकडे दुर्लक्ष करु नये. शासनाच्या सर्व आरोग्यविषयक योजनांचा लाभ घेतला पाहिजे असेही ते म्हणाले.

(क्रमशः)

आयुष्य संपवू नका अपयशाला संपवा...

ज्योतिर्मय साहित्य

''सॉरी आई-बाबा ! मी काहीच करू शकले नाही...'' ही वाक्यं वाचली, की काळीज तुटतं. एक तरुण, कोवळं मन असं कसं हरतं, आणि मागे उरतं फक्त एक शून्य...अदिती मिश्राने जेईई परीक्षेत अपयश आलं म्हणून आत्महत्या केली. पण एक अपयश म्हणजे संपूर्ण आयुष्यच संपलं असं असतं का? रोज वर्तमानपत्र उघडलं की अशा आशयाच्या बातम्या हमखास वाचायला मिळतात असा एकही दिवस जात नाही की ज्या दिवशी कुठेतरी कोणीतरी आत्महत्या केली नाही बारावीची उद्या पेपर आहे म्हणून आदल्या रात्रीच गळफास घेऊन आयुष्य संपवणारी तरुण मुलं मुली का कसं पाऊल उचलतात. एवढंच नाही तर शाळकरी मुलांमध्येही आत्महत्या करून घेण्याचे प्रमाण आज वाढताना दिसत आहे. परीक्षेला घाबरून अभ्यासाला घाबरून जीवन संपवणे त्यांना सोपं वाटतं. अभ्यास एवढा अवघड असतो का की ज्याच्यासाठी आपण जीवनच संपून टाकावं. अरे नसेल झाला अभ्यास म्हणून काय झालं विश्वासात घेऊन आई-बाबांना सांगा की बाबा माझ्याकडून यावर्षी तुम्ही माझ्या जास्त मार्कांची अपेक्षा करू नका किंवा मी नाही यश मिळू शकत पण स्वतःचा अमूल्य जीवन असं संपून टाकू नका.जीवन एकदाच मिळतं आणि ते तुम्ही जगायच्या आधीच संपून टाकता पंधरा अठरा वर्ष हे काही मरणाचं वय नाही काय पाहिलेला असतो तुम्ही या जगात अरे एक लक्षात ठेवा तुमच्या आई-बाबांना आणि तुमच्या घरच्यांना तुमच्या परीक्षेपेक्षा सर्वात महत्त्वाचे पहिले तुम्ही असता आणि नंतर बाकी परीक्षा वगैरे. पण तुम्ही त्यांचा कधीच विचार करत नाहीत. अभ्यास करायच्या वेळेस अभ्यास करत नाहीत. परीक्षा जवळ आली की अभ्यास झाला नाही म्हणून टेन्शन घ्यायचं अपयश येईल म्हणून परीक्षेला सामोरे जायच्या आधीच जीवन संपवायचा विचार करायचा. त्यात एखादा जरी पेपर अवघड गेला तरी मागचा पुढचा विचार न करता सरळ उठून गळफास लावून घ्यायचा किंवा आयुष्य संपून टाकायचं, हल्लीच्या मुलांना जीव देणे किती सोपं वाटतं खरंच आत्महत्या केल्याने आयुष्यातले सर्व प्रश्न मिटतात का ? अभ्यास करणं खरंच एवढ अवघड आहे का ? आलं एखाद्या वेळेस अपयश. नाही मिळालं यश म्हणून काय जीव द्यायचा ? असं शेवटच्या टोकाचं पाऊल उचलताना आजची तरुण मुलं-मुली आपल्या जन्मदात्यांचा तीळ मात्र सुद्धा विचार करत नाहीत. पण बाळांनो

एक सदैव लक्षात ठेवा तुमचे आई बाबा तुम्ही जन्माल्यापासून तुम्हाला लहानाचं मोठं करताना, तुमच्या आजारपणामध्ये रात्रीचा दिवस करून तुम्हाला तळहाताच्या फोडाप्रमाणे जपतात तुमचे सर्व लाड पुरवतात. तुमचं भलं व्हावा यासाठी तुमचे आई बाबा रक्ताचे पाणी करून आयुष्यभर झटत असतात. तुमचं शिक्षण आणि शैक्षणिक शुल्क याची तरतूद करण्यासाठी पोटाला चिमटा घेऊन जगत असतात, आपल्या इच्छांना मुरड घालून तुमच्यासाठी पैसे जमा करत असतात.

त्यांना कधीही आपल्या मुलांच्या परीक्षेच्या गुणपत्रिकेवर प्रेम नसतं, त्यांना त्यांच्या मुलांच्या आनंदावर प्रेम असतं! मग त्यांनाच तुम्ही एवढं मोठं दुःख का देता? एका अपयशानं एवढं खचून जायचं का? तुमच्या अपयशापेक्षा, तुमच्या अशा टोकाच्या निर्णयाने त्यांच्या आयुष्यात काळोख पसरतो. ज्यांच्या पोटच्या पोरांनी आत्महत्या करून आपला आयुष्य संपवलय अशा आई-बाबांना जाऊन भेटून बघा मग तुम्हाला कळेल. ते फक्त श्वास चालू आहे म्हणून जगत असतात मनाने तर ते केव्हाच मरून गेलेले असतात. तुमच्याच वयाचा मुलगा मुलगी दिसली की आपल्या लेकराच्या आठवणी काढून हरवून जातात.

''आयुष्य हा संघर्ष आहे, परीक्षा नव्हे !''

प्रत्येक जण आयुष्यात कधी ना कधी अपयशी होतो. पण काही जण अपयशाला पचवून, पुन्हा नव्या ऊर्जेने उभं राहतात. आणि हेच खरं यश असतं! अपयश पचायला पण शिकलं पाहिजे .

जेईई परीक्षा, बोर्ड परीक्षा, करिअरया सगळ्या गोष्टी आयुष्याचा एक छोटासा भाग असतो. या एका परीक्षेने आयुष्य ठरत नाही. आज ज्या क्षेत्रात तुम्हाला अपयश मिळालंय, तिथं काही तुमचा पूर्णविराम होत नाही.. आलं तुम्हाला एखाद्या क्षेत्रात अपयश परंतु एक लक्षात ठेवा उद्या दुसऱ्या कोणत्या तरी क्षेत्रात तुमच्या यशाचा डंका वाजू शकतो. पण आलेला अपयश पचवून नव्या जिद्दीने नव्या जोमानं नवीन क्षेत्रात मेहनत घेऊन तुम्ही नक्कीच यशस्वी होऊ शकता.

तुमच्या अपयशाने तुम्ही थोडा काळ दुःखी होता. पण तुम्ही तुमचं जीवन संपवलं, तर तुमचे आई-वडील जन्मभर दुःखाच्या खाईत लोटले जातात! एक आई नऊ महिने तुम्हाला पोटात वाढवते, तळहाताच्या फोडाप्रमाणे जपत तुम्हाला मोठं करते. आणि तुम्हीच तिला दुःखाच्या आगीमध्ये टाकता? आपला तरुण मुलगा मुलगी जेव्हा अचानक आपल्या हाताने आपलं आयुष्य संपवतो तेव्हा त्या आई-बाबांना काय वाटत असेल? मरेपर्यंत त्यांच्या रडण्याचं कारण तुम्ही बनू नका,, माझ्या प्रिय बाळांनो एक गोष्ट सदैव लक्षात ठेवा ''यशाच्या हजारो वाटा असतात!''

यशस्वी होण्यासाठी फक्त एकच रस्ता नसतो ! तुम्हाला एखाद्या परीक्षेत यश मिळालं नाही, तर त्याने तुमचं आयुष्य संपत नाही. अजून लाखो संधी आहेत, नवे मार्ग आहेत, जे तुमच्यासाठीच खुले आहेत. फक्त तुम्हाला एकदा थांबून, शांतपणे त्याचा विचार करायचा आहे... जेव्हा तुम्हाला एखाद्या गोष्टीचा खूप ताण येतो तुम्ही. डिप्रेशन मध्ये असता तेव्हा कृपा करून एक काम करा आपल्या आई बाबाला किंवा बहीण भावाला मनातलं सगळं बोलून मन मोकळ करा बाळांनो जेव्हा आपण तणावात असतो ना तेव्हा आपले घरचेच आपला भक्कम आधार बनतात हे सदैव लक्षात असू द्या..

(सीमा गाडेकर)
उपकार्यकारी अभियंता,
महापारेषण, छत्रपती संभाजीनगर

आत्महत्या करण्याची डेरिंग करण्यापेक्षा आपल्या घरच्यांसमोर माझ्याकडून हे जमत नाही हे स्पष्टपणे बोलण्याची डेरिंग करा. बघा तुमचे आई-बाबा तुम्हाला नक्कीचं प्रेमाने समजून घेतील. लेकराचे सर्व गुणदोष पोटात घेणारे आपले आईबापच असतात.. म्हणून त्यांना कधीच अंधारात ठेवून दुःखाच्या खाईत लोटू नका...

तुम्हाला जर त्यांना सुखी करण्याचं कारण बनता येत नसेल तर कमीत कमी त्यांना दुःख देण्याचे कारण तरी तुम्ही बनू नका.

''आयुष्य खरच खूप सुंदर आहे... आणि प्रत्येकाला कुठल्या ना कुठल्या क्षेत्रात यश मिळवता येतं!''

फक्त जिद्द सोडायची नाही. असं हार मानायचं नाही! एक गोष्ट लक्षात ठेवा बाळांनो तुम्ही अपयशाने संपायचं नाही अपयशाला तुम्ही संपवायचं.

सोहम वाचनालयातर्फे वृषाली मरळ सन्मानित

ज्योतिर्मय साहित्य

पुणे – पिंपरीच्या संत तुकारामनगरातील सोहम ग्रंथालय आणि अभ्यासिका यांच्या वतीने पिंपरी चिंचवड ज्येष्ठ नागरिक महासंघाच्या अध्यक्षा वृषालीताई मरळ यांना सामाजिक कार्याबद्दल सन्मानित करण्यात आले. मराठी भाषा दिन आणि गुणवंतांच्या सत्कार समारंभाच्या निमित्ताने वाचनालयाच्या कार्यालयात गुरुवार दि. २७ रोजी या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. पिंपरी चिंचवड भागातील दिडशेच्यावर ज्येष्ठ नागरिक संघातील सभासदांना महापालिकेच्या माध्यमातून विविध सेवा - सुविधा मिळवून देण्यासाठी त्या सतत प्रयत्नशील असतात. त्यांच्या या कार्याची दखल घेत सोहम ग्रंथालयाने त्यांना शाल, श्रीफळ, पुष्पगुच्छ आणि मानपत्र देऊन सन्मानित केले. यावेळी ग्रंथालयाचे संस्थापक जगन्नाथ नेरकर, ज्येष्ठ नागरिक महासंघाचे अरुण बागडे, ईश्वरलाल चौधरी तसेच सामाजिक कार्यकर्ते नंदू कदम यांची प्रमुख उपस्थिती होती. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रदिप गांधलीकर यांनी केले.

मराठी ही संस्कार आणि संस्कृतीची भाषा - डॉ कन्नूलाल विटोरे

ज्योतिर्मय साहित्य

घनसावंगी – मॉडेल कॉलेज घनसावंगी येथे मराठी राजभाषा गौरव दिन मराठी विभागाच्या वतीने साजरा करण्यात आला. यावेळी कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थानी प्राचार्य डॉ रामराव चव्हाण हे होते तर प्रमुख व्याख्याते म्हणून हिंदी विभागाचे प्रमुख डॉ कन्नूलाल विटोरे हे होते यावेळी प्रास्ताविक मराठी विभाग प्रमुख डॉ बाबासाहेब सोनवणे यांनी करताना महाविद्यालयात चालवणाऱ्या विविध उपक्रमाची माहिती देत सांगितले की मराठी भाषा ही अत्यंत प्राचीन असून यातील साहित्य हे समाज व देशासाठी दिशादर्शक असून वैश्विक पातळीपर्यंत मराठी भाषेचे महत्त्व आहे.यावेळी डॉ कन्नूलाल विटोरे यांनी मराठी भाषेचे महत्त्व प्रतिपादित करताना सांगितले की मराठीच्या आद्य कवयित्री महदंबा,

आद्यकवी मुकुंदराज तसेच मराठी संत ज्ञानेश्वर, तुकाराम सहित हे संत काव्य विश्व साहित्याचे नेतृत्व करते. मराठी भाषा साहित्य जगातील श्रेष्ठ तत्त्वज्ञान यात आहे. ती ज्ञानभाषा असून श्रेष्ठ साहित्यिकांनी मोलाचे योगदान दिलेली आहे. ही संस्कृती संस्काराची भाषा असून ती मात्र अभिव्यक्तीचे माध्यम नसून विद्यार्थ्यांना रोजगाराच्या विविध संधी सुद्धा उपलब्ध करून देणारी भाषा आहे. विद्यार्थ्यांनी आपल्या आसपासच्या ग्रामीण जीवना सहित शेती, माती या विषयावर लेखन करत आपल्या भाषेचे श्रेष्ठत्व सिद्ध करावे. आर्टिफिशल इंटेलिजन्सच्या युगातही साहित्य सृजन करावे. संस्कार आणि संस्कृती ची भाषा आपली मराठी आहे त्याचे श्रेष्ठत्व आपण जपावे.अनुवाद, चित्रपट निर्मिती, पटकथा लेखन रोजगाराच्या संधी विद्यार्थ्यांना आहेत. संस्कार आणि संस्कृतीची भाषा म्हणजे आपली मराठी भाषा होय'' अध्यक्षीय समारोपात प्राचार्य डॉ रामराव चव्हाण यांनी विद्यार्थ्यांनी मराठी भाषा व साहित्य श्रेष्ठ असून त्याचे वाचन केले पाहिजे. दिसा माजि काहीतरी लिहित जावे सृजन संस्कार घेऊन मार्गक्रमण करावे. आपली भाषा आपली संस्कृती आपण जपली पाहिजे'' असे ते म्हणाले. लाभले आम्हास भाग्य हे गीत संदीप राठोड यांनी गायले. आभार प्रदर्शन डॉ जया बागुल यांनी मानले यावेळी महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी काव्य वाचन केले. सूत्रसंचालन सुचित शिंदे यांनी केले यावेळी मोठ्या संख्येने विद्यार्थी उपस्थित होते. राष्ट्रगीताने कार्यक्रमाची सांगता झाली.

सोशल मिडियाच्या आभासी जगात इतकं गुंतावे?

ज्योतिर्मय साहित्य

सोशल मिडियामुळे जग जवळ आले हे जरी खरं असले तरी माणूस माणसापासून दूर गेला हे वास्तव नाकारता येत नाही. आज सोशल मिडियाशिवाय माणसाचं जगणं अशक्य झालं आहे. अन्न, वस्त्र आणि निवारा या मूलभूत गरजांइतकीच सोशल मिडिया ही माणसाची मूलभूत गरज बनली आहे असे म्हटलं तर चूक ठरु नये इतका माणूस सोशल मिडियाच्या आहारी गेला आहे. सोशल मिडियाच्या वेडापायी माणसं जीव गमावतात.चार बुकं शिकलेली सुशिक्षित माणसं माणसं प्रसिद्धीच्या मोहापायी रील्स बनवितात. बरं बनवू द्या ? तो त्यांच्या वैयक्तिक स्वातंत्र्याचा भाग आहे. परंतु हे वैयक्तिक स्वातंत्र्य जीवघेणं ठरतं हे माणसं कशी विसरतात याचेच नवल वाटते.

मध्यंतरी पुण्यात एक तरुणी जीर्ण इमारतीवरुन खाली लोंबकळत रील्स बनवत होती. यात आपला जीवही जाऊ शकतो हे कळूनही माणसं वेड्यासारखी वागतात. त्यावेळी त्यांना माणसं म्हणण्याची लाज वाटते. नुकतीच अगदी ताजी

भोपाळमध्ये घटलेली एक घटना. एक शाळकरी मुलाला रिल्स बनविण्याच्या नादात गळ्याला फास बसतो आणि त्यात त्याचा जीव जातो. म्हणजे रील्स बनविण्याच्या नादात माणसं आपण काय करतोय याचे भान विसरून जातात.आणि आपला जीव गमावून बसतात.

सोशल मिडिया हे संदेशवहनाचे माध्यम आहे. त्याचा चांगल्या कामासाठी निश्चित उपयोग होतो. अनेकांना मदत होते. सुख दुःखाच्या अनेक गोष्टी एकमेकांना कळतात. वेळेची बचत होते. तरीही त्याचा गरजेपुरताच वापर करायला हरकत नाही पण प्रसिद्धी ,लाईक ,कमेंटसच्या वेडापायी जोखीम पत्करुन काही तरी करणं हा शुद्ध मूर्खपणा म्हणावा लागेल.

हल्ली माणसं पर्यटनाला गेल्यावर पर्यटनस्थळावरील सौंदर्य पाहण्याऐवजी फोटो काढण्यात दंग असतात. तेथील सुंदर वास्तू, किल्ला, लेणी, मंदिरे, शिल्पे समुद्र, नदी, धबधबा हे नीट एकाग्रतेने न पाहता, त्याचा निखळ आनंद न घेता कधी एकदाचे तेथील फोटो काढून स्टेटसला ठेवतोय किंवा सोशल मिडियात शेअर करतोय असे माणसाला होते. म्हणजे तेथील पर्यटनाचा आनंद राहतो बाजूला आणि फोटो काढून सोशल मिडियात टाकले की झाले पर्यटन. अशी पर्यटनाची नवीन व्याख्या तयार झाली आहे.

आणि हो, हल्ली हे एक फड आले आहे की हॉटेलात जेवायला गेले की तेथील जेवणाच्या डिशचा फोटो स्टेटसला किंवा सोशल मिडियात शेअर करायचा.

तुम्ही तेथे कुटुंबासोबत जेवायला गेलाय की लोकांना दाखवायला हेच कळत नाही ? कुटुंबासोबत मग छान गप्पा मारत जेवणाचा आस्वाद घ्या ना. जेवणाच्या ताटाचे फोटो दुसऱ्यांना दाखवून काय मिळते ? मी इकडे गेलो, मी तिकडे गेलो हे सोशल मिडियात कशाला सांगत सुटताय? तो तुमचा वैयक्तिक आयुष्यातील भाग आहे. ते सगळ्यांना काय सांगत सुटताय. उठ सुठ काही पण सोशल मिडियात शेअर करायचे आणि लाईक, कमेंटस यासाठी वाट पाहायची. आणि चुकून लाईक कमेंटस केले नाही तर लोकांवर रुसायचे रागवायचे हा वेडेपणाच म्हणावा लागेल.

लक्ष्मण जगताप,
बारामती
संपर्क : ९४२३२ ४९९९६

कुणाच्या वैयक्तिक स्वातंत्र्यावर आक्षेप घेण्याचा किंवा कुणावर टीका करण्याचा अजिबात हेतू नाही. परंतु सोशल मिडियाच्या या व्यसनापायी आपल्या जगण्याचे परिमाणच बदलून गेले आहे .सोशल मिडियाच आपले सर्वस्व झाले आहे.

मागे असेच एका लेखक मित्रांनी बोलताना सोशल मिडियाचा एका सत्य किस्सा सांगितला.

सोशल मिडियावर वाढदिवसाचे जम फड आहे. ज्याचा वाढदिवस आहे त्याचा फोटो स्टेटसला ठेवायचा. त्याने परत कुणीकुणी स्टेटसला फोटो ठेवले याचे स्क्रीन शॉट काढून स्टेटसला ठेवायचे. अशी पद्धत रुढ होत आहे. तर असो त्या मित्रांनी सांगितले नणंदेचा वाढदिवस असताना एका वहिनीकडून तिचा फोटो स्टेटसला ठेवायचा राहून गेला. म्हणून ती नणंद वहिनीवर रुसली रागवली आणि वहिनीबरोबर बोलायचीच बंद झाली. म्हणजे आपण एखाद्या छोट्याशी गोष्टीपायी जवळच्या नात्यांना तोडतो याला काय म्हणावे?

खरं तर मनात जिव्हाळा आपुलकी असेल तर तुम्हाला सोशल मिडियात दिखावा करण्याची गरज पडत नाही.पण हल्ली सोशल मिडियात शुभेच्छा दिल्याशिवाय माणसाचे प्रेम, आपुलकी, जिव्हाळा दिसतच नाही इतका बदल या सोशल मिडियाने झाला आहे.

सोशल मिडियाच्या आभासी जगात आपण किती गुरफटत चाललो आहोत याचे आपणास भान उरले नाही.कोणाला हे कटू वाटेल किंवा पटणार नाही पण हे वास्तव आणि सत्य आहे. सोशल मिडिया नव्हता त्यावेळी माणसे एकमेकांशी भरभरुन बोलायची. सुख दुःखाच्या गोष्टी एकमेकांना सांगायची. निर्मळ मनाने आणि आनंदाने संवाद व्हायचा. त्यात आपलेपणाचा ओलावा असायचा.हल्ली सोशल मिडियाने ओलावा संपलाय आणि कोरडेपणा आलाय. माणसातील माणूस हरवत चाललाय हे मात्र नक्कीच... तो सोशल मिडियाच्या प्रचंड आहारी गेलाय. त्यामुळे सोशल मिडियाचा वापर किती आणि कशासाठी करायचा हे ज्याने त्याने ठरवायचे....

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी १०१, सी विंग, सिल्व्हर स्पेस सोसायटी, विशाल नगर, पिंपळे निलख, पुणे-४११००१ (महाराष्ट्र) येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे.
या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत) E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743918559